

สิ่งที่หายไปในสังคมไทยปัจจุบัน

จิรวุฒิ เชิญเกียรติประดับ¹

ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเรื่องที่เราทุกคนควรรู้และทำความเข้าใจ เพราะในโลกปัจจุบันนี้ มีการคอร์รัปชันเกิดขึ้นทุกประเทศทั่วโลก ยกตัวอย่างเช่น บริษัทยักษ์ใหญ่ในสหรัฐอเมริกาชื่อ Enron ได้ตกแต่งบัญชีของบริษัทเพื่อหลอกลอกนักลงทุน และถือหุ้นของบริษัทเอง และกรณีคอร์รัปชันในบริษัทอื่นๆ ที่ตามมาเป็นระลอก ซึ่งชี้ให้เห็นชัดว่าสหรัฐอเมริกาก็มีปัญหาคอร์รัปชันในประเทศอย่างกว้างขวางไม่แพ้การคอร์รัปชันในประเทศเอเชียในกรณีของสหรัฐอเมริกา ปัญหาการไม่มีบรรษัทภิบาลมีส่วนนำไปสู่ปัญหาฟองสบู่แตกในที่สุด และมีผลกระทบต่อส่วนอื่นของโลกได้อย่างมหาศาล เพราะสหรัฐอเมริกาคือตลาดทุนขนาดใหญ่ (<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/document/pasuk.pdf>, 26 มิถุนายน 2548)

หลังวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เมืองไทยมีเรื่องการคอร์รัปชันที่เกิดจากพฤติกรรมของนักการเมืองระดับประเทศและข้าราชการระดับสูง เช่น กรณีทุจริตการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข หรือกรณีการรับซื้อลำไยจากเกษตรกร ตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่าการคอร์รัปชันของไทยเกี่ยวข้องกับค่าคอมมิชชั่นและเกี่ยวพันกับนักการเมืองระดับรัฐมนตรี นั่นคือเรามี

ปัญหานักการเมืองนำเงินภาษีของประชาชนไปใช้ในการหาเสียง พฤติกรรมเช่นนี้บ่งชี้ถึงความไร้คุณธรรมและการผิดศีลธรรม (Moral) ในการบริหารประเทศ ในขณะเดียวกันเรากำลังเผชิญกับปัญหาสำคัญเรื่องอำนาจของชนกิจการเมืองหรือ Money Politics คือการที่นักธุรกิจร่ำรวยจัดตั้งพรรคและประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง โดยมีการคาดการณ์ว่านักธุรกิจเหล่านี้อาจเข้ามาหาผลประโยชน์ทางการเมือง โดยการเสนอนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องหรือที่เราเข้าใจกันคือการทุจริตเชิงนโยบาย ดังนั้นแนวคิดเรื่อง ธรรมาภิบาล (good governance) จึงถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันหรือจัดการทุจริตให้หมดไป การปฏิรูประบบราชการภายใต้คำขวัญเพื่อธรรมาภิบาลกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนาเสนอเพื่อขอเข้าโครงการไอเอ็มเอฟ ดูเหมือนว่าความพยายามโยงปัญหาคอร์รัปชันพรรคพวกนิยม (cronyism) กับวิกฤติเศรษฐกิจ เป็นวิธีหนึ่งที่จะเซาะกร่อนความชอบธรรมของรัฐบาล กล่าวคือพรรคพวกนิยม จะใช้อำนาจในการบีบบังคับเอาผลประโยชน์จากรัฐบาลโดยการส่งตัวแทนเข้ามาบริหาร และการใช้ธรรมาภิบาลก็มีบทบาทในการกำกับควบคุม และตรวจสอบการดำเนินนโยบายต่างๆ ของผู้บริหารขององค์กรหรือประเทศได้

¹ อาจารย์ โปรแกรมการเงินและการธนาคาร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

หากมีคำถามว่าการคอร์รัปชันมีรูปแบบและแต่ละรูปแบบเป็นอย่างไร ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างบริษัท Enron ซึ่งตกแต่งบัญชีของบริษัทตัวเองที่ขาดทุนจากการดำเนินงานให้มีกำไรเพื่อที่จะได้แสดงให้เห็นกลลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ในสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าบริษัทมีฐานะและผลประกอบการดีจะได้เข้ามาซื้อหุ้นเพื่อจะได้มีราคาของหุ้นที่สูง (<http://www.time.com/time/2002/enron>, 20 มิถุนายน 2548) นอกจากนี้ทำให้ผู้ที่ถือหุ้นเดิมเชื่อถือว่าบริษัทมีความมั่นคงการกระทำเช่นนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ที่ว่าผู้บริหารขาดจริยธรรม (ETHIC) ในการบริหารงาน หรือถ้าจะยกตัวอย่างใกล้ตัว กรณีการทุจริตเครื่องตรวจสอบวัตถุระเบิดที่สนามบินสุวรรณภูมิซึ่ง บทม. ได้มีการสั่งซื้อสินค้าจาก ITO โดยผู้ขายที่ไม่มีความชำนาญ ดังนั้นทางบริษัทจึงต้องว่าจ้างอีกบริษัทหนึ่งให้ดำเนินงานแทน เครื่องตรวจวัตถุระเบิดที่ได้จึงมีต้นทุนที่สูงเกินความเป็นจริง นอกจากนี้ยังมีการกำหนดขนาดและชนิดของสินค้าทำให้บริษัทอื่นไม่สามารถทำตามกฎเกณฑ์ที่ บทม. ตั้งเอาไว้ได้อีกด้วย จากตัวอย่างข้างต้นเราจะเห็นว่า การทุจริตหรือการคอร์รัปชันนั้นไม่มีรูปแบบและมีวิธีที่ซับซ้อนแต่สังเกตได้ว่าการคอร์รัปชัน ส่วนใหญ่จะเกิดจากภายในองค์กรนั้น ๆ

การคอร์รัปชันและธรรมาภิบาลมีความเกี่ยวพันกันโดยมีประเด็นหลัก คือ การคอร์รัปชันเป็นการแสดงถึงความล้มเหลวด้านการบริหาร อันเกิดจากกฎเกณฑ์และสถาบันควบคุมการคอร์รัปชัน รวมทั้งการตรวจสอบและถ่วงดุลเพื่อป้องกันไม่เพียงพอ ดังนั้นวิธีแก้ปัญหา คือ สร้างกฎเกณฑ์และบทลงโทษให้มากขึ้นและมีความรุนแรงจนเป็นที่เกรงกลัว เราจะเห็นได้ว่าการคอร์รัปชันนั้นมีมากในระบบราชการและการเมืองจนกลายเป็นความล้มเหลวของรัฐบาล (government failure) และยังส่งผลกระทบให้ภาครัฐไม่อาจจัดหาสินค้าสาธารณะ

(public good) ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะทำให้ต้นทุนในการผลิตสินค้านั้นสูงเกินความจำเป็น ดังนั้นแบบจำลองขององค์กรต่างๆ ในการคิดต้นทุนในการผลิต จึงจำเป็นต้องพูดถึงเรื่องของการเรียกร้องสินบนในระดับต่างๆ ของระบบราชการ จากระดับเสมียนรายย่อยไปจนระดับอำเภอ จนถึงระดับประเทศ การเรียกร้องสินบนโดยการคอร์รัปชันนั้นเป็นตัวปิดกั้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (economic growth) เพราะทำให้ตลาดเบี่ยงเบน นำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรที่ไร้ประสิทธิภาพ และทำให้ใช้ทรัพยากรที่มีต้นทุนเกินความเป็นจริง ซึ่งผลกระทบจะตกอยู่กับผู้ใช้บริการขั้นสุดท้ายที่ต้องแบกรับภาระภาษีจากการคอร์รัปชันนั้น ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องพูดถึงคำว่า “ธรรมาภิบาล” ซึ่งมีความสำคัญในการบริหารประเทศและองค์การทุกระดับ คำว่า “ธรรมาภิบาล” หมายถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคี และร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประเทศเพื่อป้องกัน หรือแก้ไขภาวะวิกฤติที่อาจจะมีในอนาคต (<http://www.stou.ac.th/thai/schools/sps/webboard/question>, 18 มิถุนายน 2548)

หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (good governance) มีอยู่ 6 หลักด้วยกัน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส ความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

หลักนิติธรรม คือ การออกกฎระเบียบและข้อบังคับที่เข้มงวดให้ทุกคนในสังคมปฏิบัติตามโดยไม่เลือก หรือละเว้นปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ร่ำรวย หรือยากจน นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วย **หลักคุณธรรม (Integrity)** คือ การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี

ด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ขยัน อดทน เสียสละ ต่อส่วนรวมโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง **หลักความโปร่งใส (Transparency)** คือ การเปิดเผยข้อมูลที่ตนเองมีและยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคนในสังคมสามารถตรวจสอบ และตอบข้อสงสัยได้อย่างกระจ่าง อีกหลักการหนึ่ง คือ **ความมีส่วนร่วม (Participation)** หมายถึง การสนับสนุนงบประมาณและสนับสนุนความคิดเห็นของบุคลากรภายในองค์กรเพื่อพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกสิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้เลยคือ **หลักความรับผิดชอบ (Accountability)** หมายถึง รับผิดชอบต่อตนเอง และต่อสังคมรวมทั้งปลูกฝังค่านิยมนี้ให้แก่บุคลากรในองค์กรจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ดีงาม ถ้าใช้หลักดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว แต่องค์กรยังไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอาจเป็นเพราะยังขาด **หลักความคุ้มค่า (Efficiency)** ที่หมายถึงความประหยัด มีประสิทธิภาพ และมีการกำหนดมาตรฐานในการจัดทำรายละเอียดการปฏิบัติงาน และการประเมินผลที่ชัดเจนโดยการประเมินผลนั้นต้องให้ทุกคนได้รับทราบถึงกฎเกณฑ์ของการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง

กล่าวได้ว่าธรรมาภิบาลมีความสำคัญกับทุกองค์กร ในประเทศไทยมีองค์กรที่นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ได้อย่างได้ผลและนำความน่าเชื่อถือมาสู่องค์กรนั้น เช่น บริษัทเครือซีเมนต์ไทยซึ่งนำ

ธุรกิจเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ โดยยึดแนวทาง 3 ด้านประกอบด้วย

1. ผู้ถือหุ้นได้รับความเป็นธรรมจากผลประกอบการของบริษัท
2. พนักงานได้รับความเป็นธรรมในสวัสดิการต่างๆ และมีส่วนแสดงความคิดเห็นในองค์กร
3. สังคมไม่ได้รับผลกระทบจากการผลิตสินค้าหรือบริการของบริษัท

ยกตัวอย่าง เช่น ในปี 2541 ซึ่งเป็นปีที่เกิดภาวะฟองสบู่แตกในประเทศไทย บริษัทในเครือซีเมนต์ไม่มีการไล่พนักงานออกแม้แต่คนเดียว เพราะคิดว่าหากมีการไล่พนักงานออก 1 คน จะทำให้สังคมได้รับความเดือดร้อน เพราะพนักงานและครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่จะใช้หลักการลดเงินเดือนของพนักงานแทนและเมื่อบริษัทเริ่มมีกำไรก็จะคืนเงินเดือนที่ลดนั้นให้กับพนักงาน (<http://www.cementhai.co.th/thai/about/about.asp>, 18 มิถุนายน 2548)

หากมีคำถามว่าเราควรเริ่มสร้างสังคม “ธรรมาภิบาล” ที่จุดไหน ในความคิดของผู้เขียนเห็นว่าควรเริ่มที่ตัวเอง ครอบครัว และสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกมีค่านิยมที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่สังคมที่ดีงามต่อไป

